

Leraren in opleiding bij ACT

Ervaringen van stagiaires van de tweedegraads lerarenopleiding geïnterviewd

Juni 2019

Gerda Geerdink

Edwin Buijs

Yoni Wittenberg

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Inleiding.....	5
Werkwijze bij de inventarisatie.....	6
Resultaten.....	7
Conclusie.....	16

Samenvatting

ACT staat voor *Academy for Community and Talent*; een onderwijs- en ontwikkelinstituut waar in september 2018 de eerste leerlingen¹ zijn gestart. ACT wil bewerkstelligen dat leerlingen die het niet redden of hebben gered in het reguliere onderwijs weer een helder en voor hen passend toekomstperspectief ontwikkelen. Daaraan wordt gewerkt door collega's van de drie partners binnen ACT: de Faculteit Educatie van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, ROC Rijn IJssel en het Briant College². Vanuit de tweedegraads lerarenopleiding zijn in het startjaar elf studenten als stagiaire betrokken (geweest) bij ACT.

Van hun ervaringen binnen een vernieuwingstraject als ACT, wil de lerarenopleiding weten: hoe zij ACT als leerwerkplek hebben ervaren, voor welke studenten vernieuwingsonderwijs als ACT een goede leerwerkplek is en wat we als opleiding kunnen leren van de ervaringen bij ACT.

Om hier antwoord op te krijgen zijn tien studenten die stage liepen bij ACT geïnterviewd door onderzoekers van het Kenniscentrum. Op basis van de uitgetypte gesprekken met de studenten is dit rapport opgesteld. Daarbij waren zes deelvragen richtinggevend. Per deelvraag worden de belangrijkste opbrengsten weergegeven.

1. Wat zijn de door studenten gepercipieerde leeropbrengsten: wat heeft ACT hen opgeleverd?

ACT is ervaren als een goede leerwerkplek omdat studenten veel hebben kunnen doen, uitproberen en ontwikkelen. Ze voelden zich uitgedaagd en moesten uit hun comfortzone stappen. Ze zijn vanaf de start ontvangen en aangesproken als collega's met daarbij passende verantwoordelijkheden. Omdat het onderwijs binnen ACT grotendeels nog ontwikkeld moest worden, hebben ze veel meer kunnen en moeten doen dan het lesgeven dat binnen reguliere stages meestal de hoofdactiviteit is. Daardoor hebben studenten ook echt 'ervaren' dat het onderwijs veel meer inhoudt dan de activiteiten in de les. Door die bredere blik op het onderwijs en door de nabije en intensieve begeleiding zijn ze meer dan in andere stages en op de opleiding bezig geweest met de leraar die ze willen zijn. Het heeft hun meer 'professioneel' gevormd. Door het bijzondere onderwijs en de niet-doorsnee leerlingen zijn ze naar eigen zeggen vooral pedagogisch en interpersoonlijk competentier geworden. Vakdidactische en -inhoudelijke competenties zijn minder aan bod geweest. Omdat er minder 'gewoon' aan groepen wordt lesgegeven en minder leerstofgestuurde activiteiten zijn, ervaren studenten in ieder geval dat ze daar minder aan toekomen. Meewerken aan curriculumontwikkeling en nadenken over het motiveren van jongeren voor de inhoud van een vak, wordt in de meeste gevallen niet gezien als vakdidactiek. Het onderdeel klassenmanagement waaronder 'orde houden' komt ook minder aan bod, omdat ze geen volle klassen leerlingen voor zich hebben. Ze zijn gegroeid in het leren samenwerken met collega's, met ouders en andere relevante partners door zowel binnen ACT als naar de buitenwereld veel te communiceren.

2. Wat zijn (waardevolle) verschillen tussen ACT als leerwerkplek en reguliere stagescholen/opleidingsscholen?

De grootste verschillen met andere scholen zijn het lesgeven aan kleine groepjes leerlingen en het één-op-één begeleiden in plaats van het werken met klassen. Studenten moeten veel zelf regelen en krijgen veel verantwoordelijkheden. Ze moeten en mogen naar eigen zeggen van alles zelf doen en oplossen. Bij ACT denken stagiaires mee over de onderwijsontwikkeling en zijn daarom vanaf de start echt een lid van het team. Door de vele verschillende werkzaamheden en minder nadruk op het lesgeven komen ze veel meer tegen rondom het onderwijs op mesoniveau en worden ze meer met zichzelf als (toekomstig) leraar geconfronteerd. ACT biedt veel leerzame momenten en activiteiten.

¹ Met leerlingen bedoelen we de doelgroep jongeren waarvoor ACT onderwijs inricht. Studenten of stagiaires zijn leraren in opleiding van – in dit geval – de tweedegraads lerarenopleiding van de HAN.

² Het Briant College maakt deel uit van de Onderwijsspecialisten.

3. Wat is kenmerkend voor de studenten die bij ACT stage liepen?

Wat betreft de schoolloopbaan valt op dat er van de groep van tien maar drie studenten via de havo naar de lerarenopleiding zijn gegaan. De anderen hebben een langere weg gevolgd, waarvan de meesten via (v)mbo. Door die schoolloopbaan via het beroepsonderwijs en ook door de vele bijbaantjes die zij gehad hebben, voelen ze zich toch enigszins voorbereid op ACT. Ze zijn enigszins bekend met de doelgroep.

De respondenten hebben voor het leraarschap gekozen omdat ze kinderen/mensen willen helpen of omdat ze een bepaald vak leuk vonden. De meesten zijn meer gericht op de leerlingen en hun welzijn/ontwikkeling dan op het vak dat ze gaan geven. Twee respondenten willen alleen nog in het onderwijs werken als het zo iets als ACT is. Veel studenten willen na de opleiding toch nog eerst een master halen. Sommigen ook terwijl ze al aan het werk zijn of een tijdje hebben gewerkt.

De respondenten vinden dat het onderwijs vooral als taak heeft leerlingen een plek te bieden waar ze zichzelf kunnen ontwikkelen. Het onderwijs heeft een begeleidingstaak, moet veiligheid bieden en zorgen dat je kunt 'worden wie je bent', dat je kunt leren over jezelf. De leraar die ze zelf willen zijn heeft een goede relatie met de leerlingen en is benaderbaar. Respondenten willen zelf wel een bijzondere leraar zijn, vooral niet 'gewoon'. Voor collega's willen ze betrouwbaar zijn.

4. Voor welke studenten is ACT (volgens de studenten) een geschikte stageplek?

Studenten die bij ACT stage hebben gelopen kunnen duidelijk aangeven voor wie dit een geschikte stageplek is. Studenten die een stage binnen ACT willen moeten onderwijs kunnen ontwerpen, goed met de leerlingen van ACT om kunnen gaan en toch ook enige ervaring hebben. Het is belangrijk dat studenten stevig in hun schoenen staan. Het is volgens hen echt geen stageplek voor eerstejaars. Belangrijke persoonlijke eigenschappen zijn: creatief en flexibel zijn, lef hebben, initiatief tonen en sociaal vaardig zijn. Daarnaast moeten studenten hart hebben voor vernieuwingsonderwijs en de leerlingenpopulatie van ACT.

Verlegen, onzekere en gevoelige studenten passen niet binnen ACT. En ook studenten die erg overtuigd van zichzelf zijn en de baas willen spelen, zijn niet op hun plek daar. Daarnaast is het ook lastiger voor de studenten voor wie het vak, de leerstof heel centraal staat.

5. Is er samenhang tussen de kenmerken van de respondenten en de gepercipieerde leeropbrengst?

Door studentkenmerken te vergelijken met ervaringen opgedaan binnen ACT kunnen uitspraken worden gedaan over de geschiktheid van ACT als leerwerkplaats voor bepaalde studenten. Van geïnventariseerde studentkenmerken is vastgesteld of dit invloed heeft op hun ervaringen bij ACT. De uitspraken worden gedaan op basis van informatie die is verzameld bij tien studenten. Er is optimaal ingezet op anonimiteit zonder afbreuk te doen aan de data die verzameld zijn.

Er zijn nauwelijks verbanden gevonden tussen studentkenmerken als leeftijd, studiejaar, wel of niet voor ACT gekozen enerzijds en gepercipieerde leeropbrengsten anderzijds. Voor vrijwel alle studenten geldt dat ze naar eigen zeggen interpersoonlijk en pedagogisch competent zijn geworden en daarnaast veel hebben geleerd over het samenwerken met collega's. De meeste studenten ervaren dat ze weinig hebben kunnen werken aan hun vakinhoudelijke en vakdidactische competentie. De opvattingen over het organisatorisch competent worden, variëren. Het zijn vooral de ouderejaars studenten (uit studiejaar 3 of 4) die aangeven dat ze veel contact hebben gehad met de omgeving van ACT en zij vinden ook meer dan de jongerejaars dat ze competent zijn geworden in het samenwerken met de omgeving. Voor alle studenten geldt dat ze ervaren dat ze een brede professionele ontwikkeling hebben doorgemaakt (een ontwikkeling die het lesgeven overstijgt). En dat ze meer dan in het regulier onderwijs, zelf taken en verantwoordelijkheden hebben gekregen, naast het lesgeven.

Van de tien studenten betrokken bij dit onderzoek heeft de meerderheid (6) een (v)mbo-achtergrond. Drie studenten zijn via de havo naar de lerarenopleiding gegaan; twee van hen hebben

het meest ervaren dat hun blik op de wereld is verruimd. Zij hebben kennisgemaakt met jongeren die ze niet 'kenden'.

Er hebben meer meisjes (7) dan jongens bij ACT stagegelopen. Twee jongens weten nog niet zeker of ze ook echt in het onderwijs willen gaan werken, dat geldt ook voor twee meisjes. Er is één jongen die zichzelf niet in een omgeving als ACT werken. Datzelfde geldt voor twee meisjes en twee meisjes twijfelen daarover.

Het studiejaar lijkt van invloed op het idee of de student vindt dat ACT een onderwijsconcept is waar ze willen werken. Van de drie tweedejaars studenten (die ook alle drie geplaatst zijn dus niet zelf gekozen hebben) is er één die daar zeker zou willen werken. Bij de ouderejaars vinden vier van de zeven studenten dat het een bij hen passend onderwijsconcept is.

Er lijkt geen enkel verband tussen het zelf gekozen hebben of ingedeeld zijn en de opvatting dat ACT een bij hen passend onderwijsconcept is. De verwachting dat studenten met gesloten leervragen sneller teleurgesteld zijn omdat ze daar bij niet aan toe zijn gekomen en ACT dus geen geschikte leerwerkplek voor hen was, klopt niet. Studenten laten de leervragen los of vinden toch een weg om daar aan te werken.

Er is wel een verband gevonden tussen 'zelfverzekerdheid en overtuigd zijn van eigen kwaliteiten als leraar' en het ervaren dat ACT bij hen past. Studenten die meer overtuigd zijn van hun kwaliteiten vinden vaker dat ACT als onderwijsconcept bij hen past.

Bij het interview zijn ook vragen gesteld over zaken die raken aan de professionele identiteit van de studenten zoals beroepsmotivatie, taakopvatting van het onderwijs, toekomstverwachting en het zelfbeeld als leraar. Acht van de tien geïnterviewden hebben bewust gekozen voor het leraarschap, zijn meer op de (ontwikkeling van de) leerling gericht dan op de leerstof, zien zichzelf werken in het onderwijs in de toekomst en vinden van zichzelf dat ze meer pedagoog dan vakinhoudelijk expert zijn. Twee studenten wijken daarvan af. Zij vinden meer dan anderen dat ACT niet bij hen past en lijken ook iets minder tevreden over de leeropbrengsten.

6. Welke adviezen hebben de studenten voor de lerarenopleiding?

Studenten hebben veel zelf moeten en mogen ontdekken en leren en zijn daar over het algemeen enthousiast over. Een aantal heeft de verantwoordelijkheid ook als zwaar ervaren. Ze geven aan dat ze daar op de opleiding beter op voorbereid hadden willen worden zodat de verrassingen (bijvoorbeeld het zelf ontdekkend moeten leren) minder groot waren geweest. Voorbereiding op de opleiding kan volgens hen door potentiële stagiaires een dag te laten kijken bij ACT of ervaren studenten/docenten te laten vertellen over ACT. Dan wordt ook voor nieuwe stagiaires duidelijk of ACT wel of niet geschikt voor hen is.

De opleiding zou voor vernieuwingsonderwijs als ACT meer aandacht moeten besteden aan de doelgroep van ACT en hoe je daar mee omgaat; Meer aandacht voor het (v)mbo en speciaal onderwijs in het algemeen is gewenst. Bij meer aandacht voor verschillende stagescholen hoort ook meer flexibiliteit in het aanbod van de opleiding, zoals in de leertaken die studenten moeten maken. Daarnaast zou er meer aandacht moeten zijn voor het brede veld dat onderwijs is, voor visieontwikkeling en algemene professionele ontwikkeling. De opleiding zou minder vakgericht moeten zijn en meer op alle aspecten van het onderwijs moeten voorbereiden. Specifieke vaardigheden die (meer) aangeleerd moeten worden zijn: differentiëren en ontwerpen van onderwijs.

Conclusie

ACT is voor bijna alle studenten van de lerarenopleiding een leerwerkplek die veel oplevert. Ook studenten die geplaatst zijn en/of jonge tweedejaars studenten hebben veel geleerd omdat het hun blik verruimd heeft. Desondanks geven de 'ervaren' studenten aan dat het beter is studenten zelf te laten kiezen of ze naar ACT willen, nadat ze daarover geïnformeerd zijn. ACT lijkt beter te passen bij studenten die wat meer lef hebben, creatiever zijn, wat meer ervaring hebben en weten wat hun visie op het onderwijs is.

Als het gaat om professionele identiteit lijkt ACT minder geschikt voor de studenten die meer voor een vak dan voor het leraarschap kiezen en als leraar ook bij voorkeur met hun vak bezig willen zijn. Zij ervaren minder leerwinst bij ACT. De lerarenopleiding wordt geadviseerd meer aandacht te besteden aan leerlingen zoals de doelgroep van ACT en onderwijsconcepten als ACT. Dat vraagt ook om de leertaken meer op maat te maken.

Inleiding

ACT staat voor *Academy for Community and Talent*; een onderwijs- en ontwikkelinstituut dat bestaat sinds 2017 en waar in september 2018 de eerste leerlingen³ zijn gestart. ACT laat zich in het kort omschrijven als een open innovatielab dat werkt op het snijvlak van school, werk en samenleving waarin de ontwikkeling en veerkracht van de student centraal staat. De leerlingen van ACT zijn afkomstig uit het algemeen vormend voortgezet onderwijs, het voorbereidend beroepsonderwijs, voortgezet speciaal onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo), of hebben al even niet meer op school gezeten. ACT wil bewerkstelligen dat deze leerlingen weer een helder en voor hen passend toekomstperspectief ontwikkelen. Dit doen ze door het aanbieden van gepersonaliseerde, flexibele leerroutes die aansluiten bij de talenten en doelen van de leerling. Passend bij de leerling duurt de leerroute één of twee jaar. Het traject bij ACT leidt – ook weer passend bij de leerling – tot een vmbo-diploma, mbo niveau 2 diploma, instroom in het mbo niveau 4 of passend werk.

De Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en specifiek de Faculteit Educatie is een van de deelnemende instellingen binnen ACT (naast ROC Rijn IJssel en het Briant College⁴). Vanuit de Faculteit Educatie van de HAN zijn leraren in opleiding (studenten) als stagiaire werkzaam bij ACT. Zij worden op deze leerwerkplek begeleid door de lerarenopleiders van de HAN die eveneens voor een klein deel van hun aanstelling bij de HAN bij ACT werkzaam zijn. Voor de stagiaires geldt dat ze deels op eigen verzoek bij ACT terecht kwamen, deels omdat er een stageplek nodig was en ACT die kon bieden. In studiejaar 2018/2019 hebben in totaal elf leraren in opleiding bijgedragen aan ACT. Dat zijn zowel tweede-, derde- als vierdejaars studenten waardoor stageperiodes wisselen in omvang en lengte. ACT biedt veel (leer)ruimte aan de leraren in opleiding. Zij zijn vanaf het startmoment medeverantwoordelijk voor inrichting en uitvoering van de onderwijsactiviteiten en worden als volwaardige collega gezien. Het is aan de stagiaires die ruimte te benutten.

Voor de lerarenopleidingen van de HAN is ACT waardevol omdat het gezien wordt als een interessante en uitdagende leerwerkplek voor toekomstige leraren door het bijzondere onderwijs dat ontwikkeld en aangeboden wordt aan een niet-doorsnee leerlingenpopulatie. De HAN kan dankzij ACT ook stageplaatsen bieden aan studenten die graag in 'ander' onderwijs willen werken en/of leren. Voor de lerarenopleiding is ACT eveneens waardevol omdat daar kennis ontwikkeld wordt over de valkuilen en succesfactoren van vernieuwend of 'ander' onderwijs. De lerarenopleiding heeft die kennis nodig om toekomstige leraren op te leiden tot leraren die passen binnen dit 'ander' onderwijs. Daarnaast is het belangrijk te weten welke studenten 'passen' binnen een vernieuwingstraject als ACT. Voor welke studenten is dit een uitdagende en ideale stageplek als toekomstige leraar?

De HAN faciliteert de begeleiding van de studenten, verricht onderzoek en doet ontwikkelwerk binnen ACT. Er zijn drie lerarenopleiders betrokken en twee onderzoekers van het Kenniscentrum Kwaliteit van Leren. Het onderzoek dat wordt gedaan is vooral gericht op (toekomstige) leraren in innovatief onderwijs, leraren opleiden binnen innovatief onderwijs en innovatief onderwijs ontwikkelen.

³ Met leerlingen bedoelen we de doelgroep jongeren waarvoor ACT onderwijs inricht. Studenten of stagiaires zijn leraren in opleiding van – in die geval – de tweedegraads lerarenopleiding van de HAN.

⁴ Het Briant College maakt deel uit van de Onderwijsspecialisten.

Voor het verkrijgen van meer informatie geldt de onderzoeksvraag:

Hoe hebben studenten in studiejaar 2018/2019 ACT als leerwerkplek ervaren en voor welke studenten is vernieuwingsonderwijs als ACT een goede leerwerkplek?

Voor het beantwoorden van die vraag zijn zes deelvragen geformuleerd:

1. Wat zijn de door studenten gepercipieerde leeropbrengsten: wat heeft ACT hen opgeleverd (ook in vergelijking met de leeropbrengsten van andere stages in het licht van de startkwalificaties)?
2. Wat zijn (waardevolle) verschillen tussen ACT als leerwerkplek en reguliere stagescholen/opleidingsscholen?
3. Wat is kenmerkend voor de studenten die bij ACT stage liepen?
4. Voor welke studenten is ACT (volgens de studenten) een geschikte stageplek?
5. Is er samenhang tussen de kenmerken van de respondenten en de gepercipieerde leeropbrengst?
6. Welke adviezen hebben de studenten voor de lerarenopleiding?

Werkwijze bij de inventarisatie

Voor deze inventarisatie zijn alle elf studenten die in 2018/2019 stage liepen bij ACT benaderd voor een interview over hun ervaringen bij ACT. Een student wilde niet meedoen vanwege te drukke werkzaamheden. Er zijn vragen gesteld over de stage bij ACT, over hun belevenissen en hun professionele identiteit. De interviews die ongeveer een uur duurden zijn opgenomen, de opnames zijn uitgetypt en de transcripten waren de basis voor deze rapportage.

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 23,5; twee jongsten van 19 en de oudste (die echt afwijkt van de anderen) is 29. Het gaat om zeven vrouwen en drie mannen. Drie studenten zitten in het tweede jaar van de opleiding, drie in het derde jaar, twee in het vierde jaar, één in het vijfde jaar en één in het achtste jaar. Voor één student is dit de LIO-stage en daarom is die student vier dagen per week aanwezig. Voor alle anderen is dit een tweede- of derdejaars stage. Zij zijn doorgaans twee dagen per week aanwezig. Twee studenten geven aan dat ze er vrijwillig vaak wel drie dagen waren. Behalve voor de LIO-student gaat het om een stage die drie maanden tot een half studiejaar duurde. Vier studenten zijn afkomstig van de lerarenopleiding geschiedenis, drie van Engels, één van Nederlands en twee van economie.

Er is voor dit onderzoek verticaal en horizontaal geanalyseerd. Bij de horizontale analyse zijn antwoorden van de studenten op relevante onderdelen met elkaar vergeleken en is geschetst wat de groep studenten kenmerkt, hoe zij als groep de stage bij ACT beoordelen en wat deze groep als leeropbrengsten van deze stage ziet. Bij de verticale analyse worden de uitspraken van de individuele respondent geïnterpreteerd en beschreven waardoor individuele kenmerken van de student en de door die student ervaren leeropbrengsten aan elkaar kunnen worden gekoppeld (dat geeft antwoord op deelvraag 5).

De resultaten en conclusie van deze inventarisatie zijn op basis van uitspraken van tien studenten. Dat is een beperkte groep. Desondanks denken we daarmee wel een voor de opleiding relevant beeld te kunnen geven van de opbrengsten van een stage bij ACT en het 'type' studenten waarvoor dit geschikt is.

Belangrijk te vermelden dat we bij de rapportage geprobeerd hebben zoveel mogelijk recht te doen aan de uitspraken van de geïnterviewde studenten en tegelijkertijd wilden voorkomen dat bevindingen herleidbaar waren tot individuele studenten.

Resultaten

Per deelvraag worden de opbrengsten gerapporteerd. Genoemd wordt steeds ook of dit voor een meerderheid of juist minderheid geldt.

Wat zijn de door studenten gepercipieerde leeropbrengsten: wat heeft ACT hen opgeleverd (ook in vergelijking met de beoogde leeropbrengsten van stages in het licht van de startkwalificaties)?

ACT is een belangrijke leerwerkplek voor deze studenten geweest om een aantal redenen die vaker genoemd worden in de interviews. Studenten hebben ervaren dat ze de ruimte kregen om wat uit te proberen en bij het geven van lessen niet vastzaten aan bepaalde methodes. Ze vonden dat ze veel zelf mochten bedenken. ACT is voor alle studenten een bijzondere leerwerkplek omdat het anders is dan wat al bekend is. Het opent nieuwe en nog ongekende perspectieven op het onderwijs. Het nieuwe is soms het voor hen onbekende gedrag van leerlingen.

Wat me aansprak is het idee van mensen die net buiten de boot vallen in het onderwijs toch weer binnen te krijgen en voor hen het onderwijs te gaan ontwikkelen. Dat vond ik een mooie gedachte. Daar denk je niet over na op de lerarenopleiding.

Goede leermomenten in deze stage zijn er volgens studenten vooral omdat je een breed beeld krijgt van het onderwijs en het leraarschap: onderwijs is echt meer dan lesgeven. Ze vinden het nu gemakkelijker een persoonlijke relatie op te bouwen met leerlingen. Studenten geven aan dat ze geleerd hebben uit hun comfortzone te treden. Stage lopen bij ACT is bovenal waardevol omdat je anders dan anders echt als een collega wordt gezien en benaderd.

Belangrijk onderdeel van ACT is de collegialiteit en de gezelligheid. Studenten werden meteen vanaf de start collega, binnen een team dat nog zoekend is. Ze voelen zich echt serieus genomen en niet zomaar een stagiaire. De docenten waren ook nieuw en het team zocht naar een optimale werkwijze. Daardoor is de band met het team hechter dan in het regulier onderwijs, waar je volgens de studenten met een groepje stagiaires in een hoek van de lerarenkamer zit. Bij ACT werk je echt samen met de andere docenten, met andere studenten en met de leerlingen.

Er worden ook aspecten genoemd die ACT een minder goede leerwerkplek maken. Er wordt soms van studenten een te grote verantwoordelijkheid gevraagd. Een nadeel is bijvoorbeeld dat er bij ACT niet altijd een collega is van het vak dat ze zelf moeten geven. Studenten zijn dan voor dat vak verantwoordelijk, ze moeten het zelf uitzoeken en kunnen niet navragen of ze het goed doen. Dat vond iemand zelfs intimiderend. ACT als onderwijsorganisatie wordt ook als rommelig en chaotisch ervaren. Er zijn studenten die begeleiding missen waardoor het in het begin wel heel erg wennen is. Studenten verschillen wel in de mate waarin ze 'de ruimte om te handelen' waarderen. Er zijn studenten die daar erg enthousiast over zijn, anderen vinden dat je te veel zelf moet uitzoeken.

De competenties voor startbekwame leraren die binnen ACT ontwikkeld zijn

Op de vraag binnen welke competentievelden de studenten zich het meest ontwikkeld hebben noemen ze zonder uitzondering: interpersoonlijk, pedagogisch, samenwerken met collega's, en reflectief zijn. Andere competenties worden ook genoemd maar niet door iedereen.

Activiteiten binnen de stage die daaraan hebben bijgedragen zijn:

Interpersoonlijk competent door:

- Contact zoeken met leerlingen buiten de lessen en een motiverend gesprek aangaan; er is geen docentenkamer
- Binnen de lessen omgaan met ongemotiveerd gedrag
- Leiderschap tonen

Pedagogisch competent door:

- Reageren op pesterig gedrag bij leerlingen onderling en zorgen dat het veilig is
- Veel bezig zijn met normen en waarden
- Omgaan met leerlingen die extra zorg nodig hebben (autisme)
- Relaties opbouwen met leerlingen

Vakdidactisch competent

- Je eigen methode creëren, materiaal ontwikkelen
- Nadenken over en bezig zijn met ontwikkelen van een nieuw curriculum; binnen ACT moet nog veel ontwikkeld worden

Organisatorisch

- Alles zelf maken wat je nodig hebt als leraar
- Ook als chaoot moet je toch zorgen dat je alles georganiseerd krijgt en houdt

Samenwerken met collega's

- Niemand weet precies wat er moet gebeuren dus je bent echt samen aan het uitzoeken en hebt elkaar hard nodig

Samenwerken met omgeving

- Vergroten van mijn netwerk (omgeving); bij ACT kom je heel veel verschillende mensen in verschillende rollen tegen
- Veel workshops gegeven en promotieactiviteiten verzorgd over ACT bij andere organisaties, ook binnen de HAN
- Ouders en andere betrokkenen kom je tegen en ontmoet je werk gerelateerd

Reflectief competent

- Je bent steeds op je eigen handelen aan het reflecteren
- Je leert veel over jezelf als leraar (door begeleiding)

Studenten geven ook aan waar ze minder dan gewenst aan zijn toegekomen:

Vakinhoudelijk/vakdidactisch competent zijn

- Je bent veel meer met de leerlingen bezig dan met de leerstof
- Leerlingen zijn er niet altijd, er zijn geen vaste klassen
- Er waren weinig ICT-voorzieningen

Organisatorisch competent

- Werken aan klassenmanagement; er zijn geen klassen van dertig jongeren
- Leren orde te houden
- Je kunt niet op langere termijn plannen

Samenwerken met de omgeving

- Buiten team en studenten van ACT heb ik niemand gezien

Omdat er minder 'gewoon' aan groepen wordt lesgegeven en minder leerstof gestuurde activiteiten zijn, ervaren de meeste studenten dat ze minder toekomen aan het vakinhoudelijk en vakdidactisch handelen. Meewerken aan curriculumontwikkeling en nadenken over het motiveren van jongeren voor de inhoud van een vak, wordt door hen niet gezien als vakdidactiek. Diezelfde toch wat traditionele denkbeelden lijken ook een rol te spelen bij hun ideeën over het organisatorisch competent worden. Het onderdeel klassenmanagement waaronder 'orde houden' komt ook niet aan bod zoals in het regulier onderwijs, omdat er geen grote groepen zijn. Een groepje van drie leerlingen managen tijdens een leersituatie valt volgens studenten niet onder klassenmanagement.

Leertaken van de opleiding waaraan is gewerkt

Studenten hebben wisselend wel of niet leertaken meegenomen van de opleiding en daar is – ook wisselend – wel of niet aan gewerkt. Soms hadden ze er geen meer omdat ze allemaal klaar waren, soms precies gedaan wat ze wilden doen en soms wel wat voorgenomen maar niet gedaan omdat er zoveel andere uitdagende werkzaamheden waren. Er zijn studenten die het lastig vonden dat je niet alle leertaken van de opleiding kunt uitvoeren en zeker niet de leertaken die met vakdidactiek te maken hebben.

Studenten vinden de meeste leertaken van de opleiding zeker binnen ACT niet zo zinvol. Een lessenserie maken is wel zinvol, 'dat spreekt vanzelf', maar een taak als 'voer een gesprek met een leerling' is als taak niet zinvol. Het wordt vooral als vervelend ervaren dat er een beoordeling aan vastzit want dan ervaren ze dat je daar meer mee bezig bent dan met de activiteit zelf. Bij ACT moet je sowieso de leertaken wat aanpassen en dan worden ze toch volgens een vast stramien beoordeeld; dat past niet altijd. Bij ACT zijn de leertaken door enkelen ook als vervelend ervaren omdat je al zo druk met van alles bent en dan moet je er nog over schrijven of een opname maken. Voor anderen waren ze wel behulpzaam omdat ze aansloten bij leervragen die ze zelf al hadden.

Leertaken die wel uitgevoerd zijn: lessenserie maken, samenwerkend leren, pedagogisch en didactisch competent en een opdracht voor vakdidactiek. Omdat de ICT-middelen beperkt zijn was het werken aan een aantal leertaken zoals werken met een PowerPoint ingewikkeld; dat vraagt dan weer extra creativiteit van de stagiaire.

De voorbereiding op de stages op de opleiding

De voorbereiding op een stage op de opleiding is altijd beperkt en sluit daarnaast weinig aan op een stage zoals bij ACT want ACT is niet bekend op de opleiding. De voorbereiding gebeurt altijd in groepen en daarbinnen zijn verschillende voorbereidingsactiviteiten. Soms alleen praten, soms het doorspreken van leerdoelen die je hebt opgesteld. Op vernieuwend onderwijs zoals bij ACT word je niet voorbereid. Op ACT zelf was een week voorbereiding voordat de lessen begonnen. Zelf hadden ze graag op de opleiding meer informatie gekregen over ACT voordat ze er begonnen.

Over de stagebegeleiding bij ACT

Een belangrijke succesfactor van een stage is de relatie met de begeleider. De match met de begeleider bepaalt of de stage wel of niet succesvol is en dat was ook bij ACT zo. Over de begeleiding zijn de meeste studenten zeer positief. Grootste (positieve) verschil is wel dat je vrijwel meteen als 'collega' wordt benaderd en dat maakt de gesprekken beter.

Normaal op stage heb ik het ervaren als: je komt als stagiaire en je gaat als stagiaire. Hier kom je binnen als stagiaire en ben je na een week collega's. Dat was heel fijn.

De waardering voor zo'n als gelijkwaardig ervaren relatie is erg groot. De begeleiding was ook daardoor intensiever en betrof meer jezelf als gehele persoon dan enkel de gegeven lessen zoals in andere stages. Je bent binnen ACT ook meer met jezelf bezig, vinden studenten.

Er is waardering voor de vele – wekelijks georganiseerde – intervisiemomenten, het bezoek in de lessen en de feedback daarop. Om beter aan te sluiten bij de behoeften van de studenten, zijn de intervisiemomenten wel anders ingericht dan gebruikelijk: meer als een informeel moment om ervaringen, concrete gebeurtenissen en dingen waar men tegenaan loopt te bespreken met elkaar. Anderzijds ervaren studenten dat er meer ingegaan wordt op wie je wilt zijn als leraar, hoe je wilt handelen.

Door enkele studenten wordt begeleiding gemist bij de 'gewone' lesactiviteiten. Zij vinden dat ze teveel zelf moeten uitzoeken; soms ook omdat de begeleiders van de HAN (zij waren zowel

instituu/begeleider als werkplekbegeleider) er weinig waren of andere taken hadden. Andersom wordt ook vermeld dat de HAN-begeleiders bij ACT meer aanwezig zijn. De setting is kleiner en het contact daardoor vaker.

Ik had het gevoel dat ik nu soms wat veel aan mijn eigen lot werd overgelaten en dat ik het idee had van: ik ben maar wat aan het doen.

Stagiaires ervaren dat ze behalve door de lerarenopleiders van de HAN door veel meer verschillende mensen zijn begeleid. Ze hebben ook eigen vraagpalen gezocht als ze vragen hadden en vonden daarin dan hun 'inspirerende of helpende' begeleider; soms medestudenten of medewerkers van ACT. De medewerkers van ACT waren vooral waardevol waar het gaat om het inwinnen van advies over de omgang met de ACT-studenten, door hun grote ervaring met deze doelgroep (bijvoorbeeld door een achtergrond in het speciaal onderwijs).

Wat zijn (waardevolle) verschillen tussen ACT als leerwerkplek en reguliere stagescholen/opleidingsscholen?

De grootste verschillen met andere scholen zijn dat je hier een eigen groepje leerlingen hebt en veel zelf moet regelen en heel veel verantwoordelijkheden krijgt. Je moet van alles zelf doen en oplossen. In een reguliere school wordt gezegd: 'Dit zijn de groepen en dit is de methode.' Bij ACT zijn stagiaires ook betrokken bij het denken en vergaderen over de onderwijsontwikkeling. Ze zijn vanaf de start echt een lid van het team. Daardoor komen ze veel meer tegen rondom het onderwijs. Studenten hebben de verantwoordelijkheden (taken) soms zelf opgepakt, meestal omdat de omgeving daartoe uitdaagde. Dat wordt afwisselend als positief (echt een uitdaging) of wat negatiever ervaren. Soms is het ook teveel voor de stagiaires; dan ervaren ze zelf dat ze te zeer verantwoordelijk worden gemaakt voor iets dat ze nog niet kunnen. Aan studenten is gevraagd wat de belangrijkste verschillen en ook overeenkomsten zijn als ACT als leerwerkplaats wordt vergeleken met andere scholen waar zij stage liepen.

Wat zijn verschillen/overeenkomsten tussen ACT en andere stagescholen?

Verschillen met andere scholen; waarin onderscheidt ACT zich als leerwerkplaats	Overeenkomsten met andere scholen
Het contact met leerlingen is veel persoonlijker; het is individueel gericht, niet schools. Leerlingen komen als ze zin hebben, krijgen veel ruimte daarin. Er zijn minder klassikale activiteiten. Het is geen schoolgebouw met klassen zoals normaal. Je bent er collega, gelijkwaardig. Het team is anders. Je werkt veel zelfstandiger, bent meer bezig. Je krijgt als stagiaire veel vrijheid. Je krijgt veel meer verantwoordelijkheid. Er is nog veel niet vastgelegd in het curriculum, alles moet nog worden ontwikkeld. Er wordt veel vergaderd. Er zijn geen/weinig ICT-voorzieningen. Er zijn naar verhouding veel meer leerlingen met bepaalde problematiek (bijv. autisme, ADHD).	Je moet rekening houden met verschillen bij leerlingen. Leerlingen zijn met verschillende dingen bezig. Je hebt te maken met studenten, jongeren en medewerkers. Je geeft lesjes. Leerlingen maken toetsen. Er zijn overal mensen waar je het minder goed mee kunt vinden.

Tot welke verschillen/overeenkomsten in leermogelijkheden leidt dat?

Verschillen	Overeenkomsten
Je kunt hier heel erg leren pedagogisch competent te worden.	Je moet blijven variëren in je lessen

<p>Er zijn veel meer mogelijkheden om persoonlijk te worden met leerlingen. Je leert veel over jongeren waarvoor het leven tot dusver tegen heeft gezeten. Je krijgt handvatten om met probleemjongeren om te gaan. Je kunt hier minder leren om in een klas-setting te werken. Andere scholen zijn meer vakgericht; hier kun je buiten het eigen vak en vakoverstijgend werken. Je hebt de mogelijkheid eigen methodes te creëren. Er zijn meer mogelijkheden om maatwerk aan leerlingen aan te bieden; differentiëren is hier heel erg belangrijk. Er is veel meer ruimte om van alles te bedenken en ontwikkelen en uit te voeren. Je kunt creatief nadenken, eigen projecten opstarten. Je kunt hier out of the box denken; echt op een andere manier gaan denken. Je wordt meer in het diepe gegooid en dus uitgedaagd. Dit is veel breder dan het gewone docentschap van lessen geven en je leert dus ook heel andere dingen zoals gesprekken voeren met ouders, de school promoten. Het is vormend voor je visie op onderwijs. Je leert anders naar het onderwijs te kijken. Je gaat meer nadenken over wie je wilt zijn als leraar. Je wordt als professional aangesproken en gaat dan ook zo handelen. Er zijn meer mogelijkheden om een netwerk op te bouwen. Je moet goed weten wat je wilt leren. Je leert meer over jezelf, komt jezelf vaak tegen. Je wordt uit je comfortzone geschopt, leert je vooroordelen kennen, je leert een andere wereld kennen dan waar jezelf uitkomt.</p>	<p>zodat leerlingen gemotiveerd blijven. Het is ook moeilijk. Je kunt hier ook gewoon lessen geven als je dat wilt.</p>
--	---

3. *Wat is kenmerkend voor de studenten die bij ACT stage liepen?*

Wat valt op aan hun onderwijsloopbaan tot dusver

Er zijn drie studenten die als vooropleiding een – wat je noemt – koninklijke weg hebben gevolgd: via de havo naar de lerarenopleiding. Van de anderen hebben er vijf eerst vmbo gedaan waarvan drie daarna mbo. Er zijn studenten die vermelden dat ze ‘bijzonder’ waren als middelbare scholier en niet zomaar aansluiting vonden bij de school, langdurig ziek zijn geweest of op een te laag niveau werden uitgedaagd. Twee studenten noemen expliciet dat ze als toekomstige leraar veel bruikbaar geleerd hebben van het voortgezet onderwijs omdat ze zelf niet pasten in de school. Ze weten daarom goed wat leerlingen zoals bij ACT nodig hebben. Vijf anderen geven aan dat ze daardoor geleerd hebben hoe je om moet gaan met ‘leerlingen’ of met mensen. Dan gaat het niet over henzelf maar over ‘leerlingen’ die het nodig hebben. Voor alle studenten geldt dat ze veel tot heel veel bijbaantjes hebben gehad.

... op de middelbare school was ik een aanwezige leerling; ik vond niet dat de leraren aansloten op mijn belevingswereld... .. docenten konden me niet “handelen”...

Over de lerarenopleiding zijn de respondenten tevreden en meestal gaat het goed. Ze vinden het allemaal goed te doen en vertraging is vooral te wijten aan omstandigheden buiten de opleiding. Een student heeft problemen met de vele schrijfp opdrachten (niet goed in schrijven). Verder is er een student die moeite heeft met de toetsvormen (vooral verslagen) en zou graag willen dat hier meer flexibiliteit in komt. Hoogtepunten die door meer studenten worden genoemd van de

lerarenopleiding zijn excursies, stages, stages in het buitenland, hoge cijfers halen, verdieping door een minor en deze stage bij ACT. Daar tegenover staan de dieptepunten als het niet halen van toetsen of stage, zich niet begrepen voelen en onzeker voelen over de eigen capaciteiten. Niemand doet uitspraken over de colleges op de lerarenopleiding.

De beroepsmotivatie

De respondenten zijn om wisselende redenen op de lerarenopleiding terechtgekomen. Ze noemen: dat je als leraar kinderen/mensen kunt helpen, ze vinden een vak leuk en dat brengt ze op de lerarenopleiding of het is de combinatie van die twee. Expliciet gevraagd naar de invulling van het leraarschap vinden de meesten de doelgroep waarmee ze gaan werken belangrijker dan het vak dat ze gaan geven. Twee respondenten willen alleen het onderwijs in als het zoiets als ACT is; ze geven aan dat hun motivatie veranderd is: van meer vakgericht naar meer leerlinggericht.

Mijn beroepsmotivatie is denk ik wel veranderd. Gaandeweg is het sowieso hoe meer je leert, hoe meer nieuwe invloeden. Wat voor mij ook heeft meegespeeld is de stage bij ACT, omdat ik daar merkte hoe het is om samen met leerlingen te kijken wat voor hen belangrijk is en hoe je dat kunt verwerken in een les of wat dan ook en hoe je echt meer kan luisteren naar de leerlingen en hoe het betekenisvol is voor leerlingen.

Respondenten is ook gevraagd wat ze over vijf jaar denken te doen (hun toekomstverwachting). Drie respondenten noemen dat ze zich verder willen ontwikkelen in hun vak. Vijfmaal wordt genoemd dat ze een master willen gaan doen. Vervolgens valt op dat de meerderheid toch echt leraar wil worden waarvan twee in een project als ACT. Eén respondent zegt dat ze dan getrouwd is en een kindje heeft.

Ik hoop volgend jaar op ACT verder te kunnen als LIO-stagiaire. Het lijkt me lastig om na die 2 jaar geïndoctrineerd te zijn over alles wat ACT is, weer terug te kunnen naar een normale school met strikte regels en een strikt curriculum.

De taak van het onderwijs

Respondenten vinden dat het onderwijs als taak heeft leerlingen een plek te bieden waar ze zichzelf kunnen ontwikkelen; dat is eigenlijk het belangrijkste. In verschillende bewoordingen wordt dat ook door anderen zo genoemd. Het onderwijs heeft een begeleidingstaak, moet veiligheid bieden en zorgen dat je kunt 'worden wie je bent', dat je kunt leren over jezelf.

De taak van het onderwijs is leerlingen een duwtje in de rug geven wat betreft zelfontplooiing. Wat je van thuis meekrijgt zijn, denk ik, vaak manieren, normen en waarden, beetje wat ze op jou projecteren. Maar mij lijkt het onderwijs juist een speeltuin om van alles te kunnen proeven en allerlei verschillende soorten denkbeelden en vakken en interesseontplooiing.

Bijna iedereen vindt dat leraren steunpilaren zijn: een vertrouwenspersoon, een veilige basis waar leerlingen altijd op terug kunnen vallen als ze ergens mee zitten. Ze zijn een mentor of coach. Het overdragen van kennis wordt door twee respondenten als taak genoemd. Leraren bij ACT moeten er zijn voor de verschillende studenten bij ACT en ze helpen.

Het zelfbeeld van studenten

Bij het zelfbeeld is aan studenten gevraagd welke leraar ze willen zijn. Antwoorden daarover zeggen wat over het belang van een goede relatie met de leerlingen. Ze willen een leraar zijn waarbij iedereen zich vertrouwd voelt. En een leraar die benaderbaar is. Eén student wil vooral vakdidacticus zijn.

Respondenten omschrijven zichzelf vaak als bijzondere leraar, niet 'gewoon'. Ze zijn eerder grappenmaker dan serieus en onderscheiden zich door bijvoorbeeld een bijzondere haardos.

Ik wil een niet te serieuze leraar zijn, maar wel gedoseerd, niet dat het een gekkenhuis wordt. Ik ben wel empathisch, wel redelijk gevoelig, maar niet dat ik er niet van kan slapen, want anders is ACT niet voor je weggelegd.

Voor de leerlingen waarmee ze te maken hebben, willen de studenten zonder uitzondering een vertrouwenspersoon zijn. Iemand die kan luisteren en waarvan leerlingen dat ook weten. Daarnaast willen ze gezien worden als gezellig en grappig en tegelijkertijd ook als iemand waar je wel wat van kunt leren. Ook dat vindt iedereen belangrijk. Er is één respondent die aangeeft dat ze 'orde' houden belangrijk vindt.

Ik wil dat kinderen me zien als een 'chille' gast die er ook nog wel wat verstand van heeft.

De meeste respondenten willen voor de andere collega's betrouwbaar zijn, ze willen iemand zijn die past in het team. Twee respondenten noemen dat ze het eigenlijk niet zo belangrijk vinden wat collega's van hen vinden. Alle anderen noemen wel dat ze het goed willen doen voor collega's en loyaal willen zijn.

4. Voor welke studenten is ACT (volgens de studenten) een geschikte stageplek?

Het wordt belangrijk gevonden dat je zelf positief kunt kiezen voor een stage binnen een vernieuwingschool als ACT. Niet iedereen heeft zelf gekozen voor ACT; enkelen zijn geplaatst omdat er geen andere stageplaatsen waren.

Op de vraag wat je moet kunnen en zijn, worden door studenten verschillende dingen genoemd. Er is niet gevraagd of zij dit zelf ook allemaal konden. De vraag was enkel welke studenten passen binnen ACT.

Vaardigheden die je moet beheersen zijn:

- Je moet zelf onderwijs kunnen ontwerpen
- Je moet een relatie met de leerlingen van ACT kunnen opbouwen
- Je moet leerlingen kunnen motiveren
- Je moet al wel enige ervaring hebben; ACT is niet geschikt voor eerstejaars studenten
- Je moet kennis kunnen inzetten waar de ACT leerlingen iets aan hebben; dat overstijgt veel schoolvakkenkennis

Persoonlijke eigenschappen die je als student moet hebben zijn:

- Je moet flexibel zijn
- Je moet creatief zijn
- Je moet je vak los durven laten en meer willen doen dan lesgeven
- Je moet durf en lef hebben
- Je moet initiatief tonen
- Je moet communicatief en sociaal zijn om contact met (de ACT) leerlingen te kunnen maken
- Je moet hart hebben voor vernieuwingsonderwijs en er voor willen gaan
- Je moet hart hebben voor de leerlingen binnen ACT en je kunnen inleven in die leerlingen; zelf wat hebben meegemaakt in je leven dat lijkt op dat van de leerlingen binnen ACT
- Je moet stevig in je schoenen staan (vanwege de scheldwoorden die je soms naar je hoofd krijgt)

Over studenten die niet zo passen binnen ACT wordt vaak het tegenovergestelde genoemd. Niet geschikt zijn studenten:

- Die willen dat leerlingen naar je luisteren en jou als autoriteit zien (de baas willen spelen)
- Die zichzelf heel slim vinden
- Die te gevoelig zijn
- Die erg verlegen zijn
- Die te close-minded zijn
- Die erg gestructureerd willen werken
- Die onzeker zijn
- Die zo inlevend zijn dat ze er niet van slapen

Over de docenten die geschikt zijn voor het werken binnen ACT worden vergelijkbare kenmerken genoemd. Studenten zien 'de docenten' wel als ouder, meer ervaren en mensen waar je nog wat van kunt leren. Het zijn vaderfiguren die met leerlingen kunnen dollen en ze ook begrijpen. Docenten moeten uit diverse werkvelden afkomstig zijn en verschillend zijn zodat de leerlingen binnen ACT ook wat kunnen kiezen.

5. *Is er samenhang tussen de kenmerken van de respondenten en de gepercipieerde leeropbrengst?*

De vraag is of de leeropbrengsten samenhangen met individuele studentkenmerken, of verwachtingen/leerwensen waarmee de stage bij ACT gestart is. De studenten bij ACT hebben daar niet allemaal zelf voor gekozen. Voor enkele studenten was het echt een bewuste keuze. Ze kozen ervoor omdat ACT met drop-outs werkt waarvoor ze het verschil kunnen maken of omdat ze iets nieuws wilden uitproberen. Voor vijf studenten geldt dat ze er gewoon geplaatst zijn. Vier van de vijf studenten die 'geplaatst' zijn, waren tweedejaars. Ze zijn geplaatst omdat er geen andere stagescholen beschikbaar waren.

'Ik was in eerst instantie niet heel erg enthousiast maar er was eigenlijk geen alternatief.'

Voorafgaand aan de stage hadden studenten verschillende leerwensen: variërend van 'de kans om helemaal mijn eigen onderwijs te creëren' tot 'leren omgaan met ordeproblemen'; 'ik ga een voor mij nieuw vak geven dus spannend' tot 'ik wilde mijn zelfvertrouwen ontwikkelen'. Bij studenten die gesloten leerwensen hadden (voortkomend uit hun eerdere stage-ervaringen) zijn die verwachtingen niet altijd uitgekomen; dit wil niet zeggen dat ze ontevreden waren over de stage. Studenten die met meer open vizier naar ACT gingen – op zoek naar het nieuwe – hebben dat ook gevonden.

Van verschillende studentkenmerken is vastgesteld of dit invloed heeft op hun ervaringen bij ACT en waar mogelijk op hun gepercipieerde leeropbrengsten.

Er zijn slechts geringe verbanden gevonden tussen biografische studentkenmerken als leeftijd, studiejaar, wel of niet voor ACT gekozen enerzijds en gepercipieerde leeropbrengsten anderzijds. Voor vrijwel alle studenten geldt dat ze interpersoonlijk en pedagogisch competentier zijn geworden en daarnaast veel hebben geleerd over het samenwerken met collega's. De meeste studenten ervaren dat ze niet hebben kunnen werken aan hun vakinhoudelijke en vakdidactische competentie. Zoals eerder vermeld, lijkt dat samen te hangen met hun invulling van die competenties. De opvattingen over het organisatorisch competentier worden, variëren en lijken eveneens samen te hangen met wat ze daaronder verstaan. Studenten die echt wilden werken aan het orde houden in de klas door goed management, hebben dat niet kunnen oefenen. Het zijn vooral de ouderejaars (studiejaar 3 en verder) die aangeven dat ze veel contact hebben gehad met de omgeving van ACT, bijvoorbeeld door te informeren over ACT op de lerarenopleiding en in de gemeenteraad. Zij vinden ook meer dan de jongerejaars dat ze competentier zijn geworden in het samenwerken met de

omgeving. Voor alle studenten geldt dat ze ervaren dat ze een professionele ontwikkeling hebben doorgemaakt.

Afgezien van ervaren opbrengst per competentievelid is naar verband gezocht tussen ideeën over ACT en studentkenmerken.

- De grootste groep studenten heeft een achtergrond in (v)mbo. Twee van de drie studenten die via de havo naar de lerarenopleiding zijn gegaan, hebben het meest ervaren dat hun blik op de wereld is verruimd. Zij hebben kennisgemaakt met jongeren die ze niet 'kenden'.
- Er zijn drie jongens en zeven meisjes als stagiaire betrokken bij deze inventarisatie. Daarvan valt op dat twee van de drie jongens en twee van de zeven meisjes nog niet zeker weten of ze in het onderwijs willen gaan werken. Twee jongens en drie meisjes zijn door de opleiding geplaatst bij ACT. Op de vraag of ze vinden dat ACT bij hun past zeggen twee jongens ja en een jongen ziet zichzelf niet in een context als ACT werken. Hij wil zijn vak kunnen geven. Van de meisjes zijn er drie die vinden dat het bij hen past, twee meisjes twijfelen daarover en twee meisjes weten dat het niets voor hen is.
- Het studiejaar lijkt wel wat invloed te hebben op het idee of de student vindt dat ACT een onderwijsconcept is waar ze willen werken. Van de drie tweedejaars studenten (die ook alle drie geplaatst zijn dus niet zelf gekozen hebben) is er één die daar zou willen werken, één die daarover twijfelt en één die daar nooit zou willen werken. Bij de ouderejaars vinden vier van de zeven dat het een bij hen passend concept is.
- Er is geen enkel verband tussen het zelf gekozen hebben of ingedeeld zijn en de opvatting dat ACT een bij hen passend onderwijsconcept is. Zowel geplaatste studenten als studenten die zelf voor ACT kozen vinden het even vaak wel als niet een bij hen passend onderwijsconcept.
- Er is ook onderscheid gemaakt tussen studenten met zeer gesloten leervragen versus studenten die met een open blik aan de stage bij ACT begonnen. De verwachting was dat studenten met gesloten leervragen sneller zouden vinden dat ze daar bij ACT niet aan toe kwamen dus ACT geen geschikte leerwerkplek voor hen was. Dat verband is niet gevonden. Studenten laten de leervragen los of vinden toch een weg om daar aan te werken.
- We vonden wel een patroon tussen zelfverzekerd en overtuigd zijn van eigen kwaliteiten als leraar en het ervaren dat ACT bij hen past. Studenten die meer overtuigd zijn van hun kwaliteiten vinden vaker dat ACT als onderwijsconcept bij hen past. Datzelfde geldt voor studenten die een uitgesproken eigen visie op onderwijs hebben. Ook zij vinden vaker dat ACT bij hen past.

Bij het interview zijn ook vragen gesteld die raken aan de professionele identiteit van de studenten. Er is gevraagd naar hun beroepsmotivatie, taakopvatting van het onderwijs, hun toekomstverwachting en hun zelfbeeld als leraar. Daaruit bleek dat acht van de tien geïnterviewden aangeven dat ze echt gekozen hebben voor het leraarschap. Ze zijn daarbij meer op de leerling gericht dan op de leerstof, zien zichzelf werken in het onderwijs in de toekomst en vinden van zichzelf dat ze meer pedagoog dan vakinhoudelijk expert zijn. Twee studenten hebben een daarvan afwijkende professionele identiteit. Hun beroepsmotivatie is meer vakgestuurd dan die van de andere studenten. Ze weten nog niet wat ze in de toekomst gaan doen en zien zichzelf vergeleken met de andere studenten meer als vakexpert dan als pedagoog. Meer dan de anderen zijn zij nog zoekend naar een visie op onderwijs. Deze studenten zijn relatief jong en zitten nog in het tweede

jaar van de opleiding. Zij zijn minder enthousiast over ACT, lijken daar ook minder te passen en zijn ook minder tevreden over de leeropbrengsten bij ACT. Overigens geldt ook voor hen dat ze vinden vergelijkbaar competent te zijn geworden op de velden zoals ook door anderen genoemd.

6. Welke adviezen hebben de studenten voor de lerarenopleiding?

Studenten hebben veel zelf mogen/moeten ontdekken en leren. Ze geven aan dat ze daar op de opleiding beter op voorbereid hadden willen worden zodat de verrassingen (zoals het zelfontdekkend moeten leren) minder groot waren geweest. Dat zou heel goed kunnen door studenten een dagje te laten kijken bij ACT of studenten/docenten laten vertellen over ACT. Dan wordt ook voor studenten duidelijk of ACT wel of niet geschikt voor hen is. Studenten die daar stage lopen moeten eigenlijk wel passen binnen een school als ACT, vinden de respondenten.

Studenten vinden het belangrijk dat potentiële stagiaires geïnformeerd worden over de doelgroep van ACT; op de opleiding zou sowieso meer geleerd moeten worden over leerlingen die beschadigd zijn en hoe je daar mee omgaat. Maar ook over ander dan regulier onderwijs, willen ze meer leren. Studenten vinden dat ze te weinig hebben gehoord over speciaal onderwijs of vernieuwingsonderwijs. En eigenlijk ook onvoldoende worden voorbereid op (v)mbo. Het gaat op de opleiding te veel over havo en vwo, vinden ze.

Studenten hebben binnen ACT echt 'ervaren' dat onderwijs meer behelst dan lesgeven omdat ze daar in de praktijk mee te maken kregen. Op de opleiding leer je niet dat er een bepaalde visie van je wordt gevraagd en hoe je die kunt ontwikkelen. Ook zou er volgens hen op de opleiding meer aandacht moeten zijn voor de algemene professionele ontwikkeling; over wie je wilt zijn als leraar. De opleiding zou minder vakgericht moeten zijn en meer echt op het onderwijs moeten voorbereiden.

Wat betreft professionele vaardigheden zou de opleiding meer aandacht kunnen besteden aan:

- Differentiëren; hoe doe je dat?
- Het ontwerpen van onderwijs; hoe maak je een lessenserie. Dat zou kunnen door studenten al meer te betrekken bij het ontwerpen van het curriculum op de lerarenopleiding.

De opleiding moet daarnaast minder vasthouden aan de leertaken. Verschillende stagescholen vragen meer flexibiliteit daarin. De stageplek en het leren daar is het belangrijkste terwijl voor de opleiding de leertaken heilig zijn, ook als je er op een stageschool zoals ACT weinig mee kunt.

Voor andere stagescholen geldt dat ze – zoals bij ACT – studenten meer moeten gaan zien als een collega die meewerkt en meedenkt en minder als een goedkope arbeidskracht.

Conclusie

Deze inventarisatie is uitgevoerd omdat we meer wilden weten over de wijze waarop studenten die daar stage liepen ACT als leerwerkplek hebben ervaren, of we iets kunnen zeggen over het type studenten waarvoor vernieuwingsonderwijs als ACT een goede leerwerkplek is en wat we als opleiding kunnen leren van de ervaringen bij ACT. De onderzoeksvraag: 'Hoe is ACT in studiejaar 2018 – 2019 als leerwerkplek ervaren en voor welke studenten is vernieuwingsonderwijs als ACT een goede leerwerkplek?' is opgedeeld in zes deelvragen. De conclusies worden per deelvraag gerapporteerd.

Wat zijn de door studenten gepercipieerde leeropbrengsten: wat heeft ACT hen opgeleverd (ook in vergelijking met de leeropbrengsten van andere stages in het licht van de startkwalificaties)?

ACT is door vrijwel iedereen ervaren als een goede leerwerkplek omdat studenten veel hebben kunnen doen, uitproberen en ontwikkelen. Ze voelden zich uitgedaagd en moesten uit hun comfortzone stappen. Ze zijn vanaf de start ontvangen en aangesproken als collega's met daarbij passende professionele ruimte én verantwoordelijkheden. Ze hebben veel meer gedaan dan het

lesgeven dat op reguliere stages meestal de hoofdactiviteit is. Dat heeft hun blik op het onderwijs verbreed en onder andere daardoor zijn ze meer bezig geweest met de leraar die ze willen zijn. Door hun bezigheden op de stageplek zijn ze naar eigen zeggen vooral pedagogisch en interpersoonlijk competentier geworden. Vakdidactische en -inhoudelijke competenties zijn voor hen minder aan bod geweest. Ze zijn daarnaast gegroeid in het leren samenwerken met collega's, met ouders en andere relevante partners.

Wat zijn (waardevolle) verschillen tussen ACT als leerwerkplek en reguliere stagescholen/opleidingsscholen?

De grootste verschillen met andere scholen zijn dat er veel met kleine groepjes leerlingen gewerkt wordt en met één-op-één begeleiding in plaats van met grote klassen. Lesgeven gebeurt ook in hele kleine verbanden waarvoor studenten zelf verantwoordelijk zijn. Er zijn geen methodes en de leerlingen zijn soms lastig te motiveren. Daarnaast is de omgeving anders. Studenten moeten en mogen veel zelf organiseren. Bijzonder is dat studenten binnen ACT vanaf de start echt een lid van het team zijn. Hun ervaringen overstijgen het werkzaam zijn binnen een klas en voor één vak. Ook daardoor worden ze meer met zichzelf als (toekomstig) leraar geconfronteerd. ACT biedt vergeleken met andere leerwerkplekken veel leerzame momenten en activiteiten.

Wat is kenmerkend voor de studenten die bij ACT stage liepen?

Wat betreft de schoolloopbaan valt op dat er van de tien maar drie studenten via de havo naar de lerarenopleiding zijn gegaan. De anderen hebben een langere weg gevolgd, waarvan de meesten via (v)mbo. Door die schoolloopbaan en ook door de vele bijbaantjes die ze gehad hebben, voelen ze zich toch enigszins voorbereid op ACT. Ze kunnen zich soms verplaatsen in de doelgroep.

De respondenten hebben voor het leraarschap gekozen omdat ze kinderen/mensen willen helpen of omdat ze een bepaald vak leuk vonden. De meesten vinden de leerlingen belangrijker dan het vak dat ze gaan geven. Twee respondenten willen alleen nog in het onderwijs werken als het zoïets als ACT is. Veel studenten willen na de opleiding toch nog eerst een master halen; sommigen ook terwijl ze al aan het werk zijn of een tijdje hebben gewerkt.

De respondenten vinden dat het onderwijs vooral als taak heeft leerlingen een plek te bieden waar ze zichzelf kunnen ontwikkelen. Het onderwijs heeft een begeleidingstaak, moet veiligheid bieden en zorgen dat je kunt 'worden wie je bent', dat je kunt leren over jezelf.

De leraar die ze zelf willen zijn heeft een goede relatie met de leerlingen en is benaderbaar.

Respondenten willen zelf wel een bijzondere leraar zijn, vooral niet 'gewoon'. Voor collega's willen ze betrouwbaar zijn.

Voor welke studenten is ACT (volgens de studenten) een geschikte stageplek?

Studenten die bij ACT stage hebben gelopen kunnen duidelijk aangeven voor welke studenten dit een geschikte stageplek is en voor wie niet. Studenten die een stage binnen ACT willen moeten volgens hen onderwijs kunnen ontwerpen, goed met de leerlingen van ACT om kunnen gaan en toch ook enige ervaring hebben. Het is geen stageplek voor eerstejaars.

Persoonlijke eigenschappen die genoemd worden, zijn: creatief en flexibel zijn, lef hebben, initiatief tonen en sociaal vaardig zijn. Daarnaast moeten studenten hart hebben voor vernieuwingsonderwijs en de leerlingenpopulatie van ACT.

Verlegen, onzekere en gevoelige studenten passen volgens de respondenten niet binnen ACT. En ook studenten die erg overtuigd van zichzelf zijn en de baas willen spelen, zijn niet op hun plek daar.

Daarnaast is het ook lastiger voor de studenten waarvoor het vak, de leerstof heel centraal staat.

Is er samenhang tussen de kenmerken van de respondenten en de gepercipieerde leeropbrengst?

Er zijn nauwelijks verbanden gevonden tussen studentkenmerken als leeftijd, studiejaar, wel of niet voor ACT gekozen enerzijds en gepercipieerde leeropbrengsten anderzijds. Het zijn vooral de ouderejaars studenten (uit studiejaar 3 of 4) die aangeven dat ze veel contact hebben gehad met de

omgeving van ACT en zij vinden ook meer dan de jongerejaars dat ze competentier zijn geworden in het samenwerken met de omgeving. Twee studenten die via de havo naar de lerarenopleiding zijn gegaan, hebben het meest ervaren dat hun blik op de wereld is verruimd. Het studiejaar lijkt van invloed op het idee of de studenten vinden dat ACT een onderwijsconcept is waar ze willen werken. Van de drie tweedejaars studenten (die ook alledrie geplaatst zijn en dus niet zelf gekozen hebben) is er één die daar zeker zou willen werken. Bij de ouderejaars vinden vier van de zeven studenten dat het een bij hen passend onderwijsconcept is. Verder vinden studenten die meer overtuigd zijn van hun kwaliteiten vaker dat ACT als onderwijsconcept bij hen past.

Welke adviezen hebben de studenten voor de lerarenopleiding?

Studenten vinden dat de lerarenopleiding meer dan ze nu doet, moet voorbereiden op vernieuwingsonderwijs zoals bij ACT. Dat betreft zowel de leerlingenpopulatie als het meer beroepsgerichte onderwijs. Studenten die ACT kennen, kunnen daarover informeren. Studenten zouden niet zomaar geplaatst moeten worden binnen een school als ACT, je moet er wel geschikt voor zijn.

Bij meer aandacht voor verschillende stagescholen hoort ook meer flexibiliteit in het aanbod van de opleiding, zoals in de leertaken die studenten moeten maken. Daarnaast zou er meer aandacht moeten zijn voor het brede veld dat onderwijs is, voor visieontwikkeling en algemene professionele ontwikkeling. De opleiding zou minder vakgericht moeten zijn en meer op alle aspecten van het onderwijs moeten voorbereiden. Specifieke vaardigheden die (meer) aangeleerd moeten worden zijn: differentiëren en ontwerpen van onderwijs.

Samenvattend stellen we vast dat ACT eigenlijk voor alle studenten van de lerarenopleiding een leerwerkplek is die veel oplevert. Ook studenten die geplaatst zijn en/of jonge tweedejaars studenten hebben veel geleerd. Desondanks geven de 'ervaren' studenten aan dat het beter is studenten zelf te laten kiezen of ze naar ACT willen nadat ze daarover geïnformeerd zijn. De 'schok' lijkt minder groot voor studenten die wat meer lef hebben, creatiever zijn, wat meer ervaring hebben en weten wat hun visie op het onderwijs is.

Als het gaat om professionele identiteit lijkt ACT minder geschikt voor de studenten die voor een vak kiezen en bij voorkeur met hun vak bezig willen zijn. Zij ervaren minder leerwinst bij ACT.

De lerarenopleiding wordt geadviseerd meer aandacht te besteden aan leerlingen zoals bij ACT en onderwijsconcepten zoals bij ACT. Dat vraagt ook om de leertaken meer op maat te maken.

ACT is bovenal een waardevolle aanvulling als leerwerkplek voor toekomstige leraren.